

OPILSTWO (137) *sb n*

Oba o jasne.

sg N opilstwo (40). ♦ *G* opilstwa (36). ♦ *D* opilstwu (5). ♦ *A* opilstwo (18). ♦ *I* opilstw(e)m (11).
♦ *L* opilstwie (15). ♦ *pl N* opilstwa (5). ♦ *A* opilstwa (6). ♦ *sg G a. pl A* opilstwa (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

1. *Nalagowe nadużywanie napojów alkoholowych; ebrietas PolAnt, Vulg; bibacitas Calep; bibendi cupiditas, ebriositas, vinarium crimen Cn (114) : FalZioł V 1c; Pomniſz co zá nieſzczęſcie/ z opilſtwá przychodzi/ Ze nie máſz nic ták złego/ co ſtąd nie pochodzi. RejZwierz 142v; BielKron 419v; Mącz 209c; RejZwierz 53v, 231, 252, Bbb; Ná opilſtwo s proznowania. BielSpr 49 marg, 43 marg; A nic nie ieſt ták miłego/ ták przyiázneho nieprzyiácielowi náſzemu ſzátánowi/ iáko Opilſtwo WerGoſc 203, 203, 204, 211, 228, 244 (11); Calep 130a; Phil L4; Niemieckie opilſtwo y zbytki/ męžnoſc w nich ſtraçıły PowodPr 72 marg; Niemáſz tá m nic táiemnego/ gdzie opilſtwo pánuie. PowodPr 74; Więć rzemioſłá niſzczęiá/ gdy wſzytkie iákmiarz ćwiczenia/ bráctwá/ ábo porządki ich/ ná opilſtwie ſá záſádzone. PowodPr 74, 71 [2 r.], 72, 73.*

opilstwo czego [= czym] (1): A czynili to wſzytko z opilſtwá mądroſci ſwieckiey/ ktorá teraz zowá/ nadobnym ſłowkiem/ Filozofiá. CzechEp 232.

opilstwo czym (1): áby y ſwych właſnych budownikow ſwiádectwy teráznieyſza Kátoliká pokonána y zrániona/ kiedykolwiek tyráńſtwo ſwoie/ y opilſtwo krwiá niewinná/ obaczyć moglá/ y złoſci ſwych poprzeſtáć. CzechEp 27.

W połączeniach szeregowych (37): SeklKat G3; GliczKsiąz I6; RejWiz 66; BibRadz Luc 21/34; mieſzkał thám [w Kijowie] Boleſław przez niemáły čás/ áż ſie iáł roſkoſzy/ opilſtwá/ myſliſtwá/ godowania/ miłowania/ z pokoiá/ y innych rzeczy rycerſkim rzeczám ſzkodzących BielKron 348, 160v, 205; RejAp 11, 93, 179v; RejPos 71, 78v, 82v, 114v, 115; Cić ſá Epikurowie/ ktorzy o on żywoth wieczny nic niedbáią/ a ſwiátu/ Diabłu y ciáłu ſłużą/ nápełnieni obzerſtwem/ Opilſtwem/ Cudzoſtoſtwem/ Nierządnoſciámi/ Roſkoſzám/ etc/ o czym Apoſthoł iáwnie mowi. GrzegŚm A2v; Co tobie po ożrálſtwie/ po opilſtwie/ po ſzáleńſtwie wſzetecznym/ gdyż widziſz iż tho młodym y zdrowym ſzkodzi/ á czoż owſzem ſtáremu. RejZwierz 122v, 34v, 36, 71, 75, [121]v (10); BielSpr b3v; KochMRot B3; WerGoſc 203, 209, 221; BielSen 12; WujNT 279, Luc 21/34, 1.Petr 4/3; PowodPr 17, 51.

W przeciwstawieniach: »opilstwo ... trzeźwość (2), pomiar« (3): Trzeźwość z opilſtwem RejZwierz B3v, 122, 231.

Wyrażenia: »dziwne opilstwo« (1): RejZwierz 260 cf »opilstwo, (a) ożralstwo«.

»namilejsze opilstwo« (1): A tu dopirko pátrżay namileyſzego obzárſtwá á opilſtwá iż to ieſt práwy álchimiſtá ná ukrocenie tego ſláchetnego klenotu żywotá człowieczego. RejZwierz 157v.

»nikczemne a bezecne opilstwo« (1): Ach miły Boże/ toć to nikczemne á bezecne opilſtwo/ rozmaíte przygody ludziom ſpráwuie WerGoſc 258.

»opilstwo sprosne« (1): Bo s pychy przypada zbytek á obzárſtwo/ á z obzárſtwá záſię co napiękniefzy klenotek opilſtwo ſprofne á ożralſtwo. RejZwierz 61.

»opilstwo szkarade« (2): Iáko dáleko więcey opilstwá fzkárádego máią fię ftrzedz Kápłani Zakonu Nowego *WerGość* 259, 210.

»pospolite opilstwo« (1): Rozmyśl iedno łobie/ iákie vpadki fpráwiło poľpolite opilstwo. *WerGość* 238.

»przekłete opilstwo« (4): Nádewfzytko więc przeciw temu fzoľtemu przykazaniu/ przekłete opilstwo bárzo ieľ fzkodliwe. *PowodPr* 71, 72, 74 [2 r.].

»wierutne opilstwo« (2): á przez wierutne opilstwo/ przyľzli do tákiey nędze y vboľstwá/ żeby mogli v drugiego był w mieľzku náwet z kopiją gonić *WerGość* 215, 221.

»wszeteczne opilstwo« (1): Bo możelfz thy łobie bez wfzetecznego opilstwá áľbo nikczemney biefiády záchowanie vczyńić *RejZwierc* 24v.

Szeregi: »opilstwo albo biesiada« (1): *RejZwierc* 24v cf »wszeteczne opilstwo«. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych* 3 r.]

»opilstwo a ceklacyja« (1): Bo pátrz iż fie iednemu chce goľpodárstwá/ [...] drugiemu opilstwá á cekláciei *RejZwierc* 12v.

»opilstwo albo łakomstwo« (1): áby przes pokoy nie przyľzli [*Turcy*] ku opilstwu áľbo łakomstwu *BielSpr* 3v. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych* 4 r.]

»obźarstwo, (a, i, a(l)bo) opilstwo« [szyk 15:2] (17): *SeklWyzn* Fv; *Mącz* 154c; A o tych co fie obźárľtwem á opilľtwem báwią/ żadney Pan opátrznóści nie raczy mieć. *RejPos* 185, 138v, 185; *RejZwierc* 63v, 122, 138, 157v, 158; podałem miedzy ludźie fcript nie wielki o Obźárľtwie y Opilľtwie/ vkázuiąc w nim wielkie á fproľne *incommoda WerGość* 204, 203, 210, 211, 244; *LatHar* 259; mnoľstwo ludźi ginie obźárľtwem ábo opilľtwe^m. *PowodPr* 71. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych* 20 r.]

»opilstwo, (a) oźr(z)alstwo« [szyk 1:1] (2): ázaľz nie máľz dziwnego oźrzálľtwá/ opilľtwá miedzy námi? *RejZwierc* 260, 61. [*Ponadto w poľczeniu szeregowym* 1 r.]

»pijaństwo i opilstwo« (1): Iaycza iego [*lełkowe*] kthoby przez trzy dni z winem piľ, Thedy mu pijaństwo y opilstwo omierznie. *FalZioł* IV 26a. [*Ponadto w poľczeniu szeregowym* 1 r.]

»opilstwo a proźnowanie« (1): Llcurgus Kroli Atthenľki/ gdy widział lud fwoy z opilľtwa á s proźnowania otywáć/ zmyľlił łobie chorobę fuchą być *BielSpr* 49. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych* 2 r.]

»rozkosz a opilstwo« (1): Bogá rozgniewáią/ krwią fie ludzką pomáżą/ hardości náfieią/ roľkoľzy á opilľtwu fie poddádzą *BielKron* 321. [*Ponadto w poľczeniach szeregowych* 4 r.]

»opilstwo a taniec« (1): Lecź zá náľzego wieku ledwie zá bieśiádę máią/ gďzieby opilľtwem á tańcem wfzytko nie fзуміáło. *ModrzBaz* 55. [*Ponadto w poľczeniu szeregowym* 1 r.]

»niewstydlive uczynki takieź opilstwa« (1): W obozye gdy leźeli/ iáwne złości y niewftydlive vczyńki tákieź opilľtwá ľami przeľoźeni czynili *BielKron* 398v.

»opilstwo a włóczęga« (1): Bo iáko fie gďdzie w kthorym kráiu zámnoży opilľtwo á niepotrzebna włóczęga/ to iuź tego máią zá nikczemnego kto w onym fpoľku nie bywa *RejZwierc* 16.

»opilstwa a wszeteczeństwa« (1): Y owłzem tego czyłtym páchołkiem zową kto fie nawięcey w ty opilstwa á w ty wżeteczeństwa nabespieczney wdawa. *RejZwierc* 34v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»wszeteczność, opilstwo« (1): A ielliby cie y to roskořzowało co fie wżam podoba/ y toć nic nie zawađdzi/ á wżák tego y Dawid/ y inřzy krolowie wżywáli/ ále nie ná wżeteczność/ áni ná opilstwo *RejZwierc* 102v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»opilstwo (a, ale też) zbytki« (2): Licurgus vchwałą poľpolitą zákazał pod łrogim karánim/ nie tylko opilstwa/ ále też wżelákich zbytkow w bieřiadách. *WerGořc* 265; *PowodPr* 73 marg. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

Personifikacja (4): *RejAp* 93; *RejPos* 138v; *BudBib Tob* 4/16; Iż opilstwo ieřt mátką wżelkich niecnot/ máterią grzechow/ korzeniem nieprzyřtoynych wćzynkow/ pocźátkiem wyřępkow. *WerGořc* 254.

W przen (5) : Zárłok/ Krol opilstwa *RejWiz* 167 [*idem*] Dd4v; áby káždy z nas wřtawicźnie żył poboźnie/ pomiernie/ pocźciwie na tym řwiecie: á nie ociáżał tego márnego ořlá řwoiego obźárřwem á opilřtwem *RejPos* 185; *CzechEp* 27, 232.

2. *Zamroczenie alkoholem, upicie się; crapula, ebrietas, potatus, temulentia, vinolentia Cn* (23) : *BielKom* Fv; *RejWiz* 31; Nazáiuřz pothym gdy Nábal otrzeźwiał po onem opilřthwie/ oznaymiła mu żoná iego onę wřzytkę rzecz *BibRadz* 1.Reg 25/37, I 356a marg; *SienLek* 57, *WerGořc* 212, 265, 269; [Opilřtwá vydź gdy pić muři tym zábiedz ma. *SienHerb* 352a nagł, 549a].

opilstwo czyje (1): Ale gdy mu [*Derszniakowi*] czeładz v Syewiorá przez opilstwo ich poraźono o řrod pořtu/ muřiał krolowi Poľkiemu řpuřć Zator *BielKron* 388.

Wyrażenia: »szkarade opilstwo« (1): A ták z tego řzkárádego opilřtwá/ przychođić káždy muři do zdrowia nieřpořobnego *WerGořc* 235.

»wielkie opilstwo« (1): kuřlá trunku przed řobą máca/ bo wiđzić dla wielkiego opilřtwá nie może. *WerGořc* 235.

Szereg: »obźarřstwo a opilstwo« (1): Biáda wam ktorzy wřtawacie ráno ku obźárřtwu á ku opilřtwu/ á bęben á piřczáłká brzmi w wřzoch wářzych. *RejPos* 82v.

Wyrażenia przyimkowe: »z opilstwa« (1): *LibMal* 1550/156; Bo tákieź z opilřtwá rozgniewawřzy fie ná řyná ná Chamá iź go nie zákrył/ przekłáł go y wygnał go precź *RejZwierc* 62v; *WerGořc* 257; *Phil* L4 [3 r.]; *CiekPotr* B3.

»na opilřtwie« (1): Elá Krol Izráeľski też ná opilřtwie řprořnie był zábity. *WerGořc* 237.

»w opilřtwie« (3): *RejZwierc* A6v, 62v; Y Seneká o Alexáńdrze wielkim czyni zmiánkę/ że gdy fię był bárzo opił/ tedy w tym opilřtwie wiele przyiaćioł řobie vprzeymie życzliwych pozámordował *WerGořc* 238.

Synonimy: 1. *opojřstwo, pijańřstwo*; 2. *nietrzeźwořć*.